

монологической речи с индивидуальными когнитивно-психологическими особенностями студентов – их доминантными учебными стилями.

Ключевые слова: французский язык профессиональной направленности, монологическая речь, учебный стиль.

BONDAR L. V. Psychoeducational prerequisites of optimization of teaching French professionally oriented monologue speech to technical department students.

The article deals with the question of optimization of forming French monologue oral production competence with students of technical specialities. The author analyses the degree and character of learning efficiency of monologue speech correlation with individual cognitive and psychological peculiarities of technical department students – their learning styles.

Key words: French for Specific Purposes, monologue speech, learning style.

Безсмолий Е. Б.
Кіровоградський інститут
Міжрегіональної академії управління персоналом

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО МАГІСТРА З ПРАВОЗНАВСТВА ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Педагогічна культура викладача-правознавця сприяє ефективному навчально-виховному процесу підготовки майбутніх юристів. Педагогічна культура викладача-правознавця може бути сформована в процесі магістерської підготовки. Складовими педагогічної культури є професійний такт, майстерність, гуманістична спрямованість особистості педагога, досвідченість у галузі предмета, вміння використовувати свої педагогічно-психологічні якості для позитивного впливу на учнів.

Ключові слова: педагогічна культура, юрист, магістерська підготовка, викладач.

Термін культура (лат. *cultura*) означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених усіма видами діяльності людини і суспільства. Сама людина формується в процесі власної діяльності як культурно-історична істота, що засвоює мову, прилучається до традицій і цінностей, що існують у суспільстві, оволодіває властивими для конкретного суспільства і його культури прийомами і навичками діяльності [1].

Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури. У ній втілені духовні цінності освіти і виховання (педагогічні знання, теорії, концепції, накопичений педагогічний досвід, професійні етичні норми) та матеріальні (засоби навчання і виховання), а також способи творчої педагогічної діяльності, які слугують соціалізації особистості в конкретних історичних умовах.

Педагогічна культура викладача є системним утворенням. Її головними структурними компонентами є: педагогічні цінності, творчі способи педагогічної діяльності, досвід створення викладачем педагогічної практики з

позицій гуманізму.

Показниками високого рівня сформованості педагогічної культури у викладача слід вважати:

- гуманістичну спрямованість особистості педагога;
- психолого-педагогічну компетентність і розвинуте педагогічне мислення;
- освіченість у галузі предмета, який викладає, і володіння педагогічними технологіями;
- досвід творчої діяльності, уміння обґрунтовувати власну педагогічну діяльність як систему (дидактичну, виховну, методичну);
- культуру професійної поведінки (педагогічного спілкування, мови, зовнішнього вигляду) [2, с. 5].

Індивідуальна педагогічна культура виявляється у професійній поведінці викладача. Саме такою була культура видатних педагогів – Я. А. Коменського, Й. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинського, А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського, що слугувала основою зародження гуманістичних ідей, які зруйнували звичні педагогічні уявлення і підняли теорію педагогіки на новий щабель розвитку.

Викладачеві з високим рівнем педагогічної культури властиве теоретичне обґрунтування власної педагогічної позиції, системність педагогічної діяльності, ініціативності, гнучкості і варіативності у прийнятті рішень. Такий педагог має індивідуальний стиль. Він не тільки зберігає і відтворює духовні цінності освіти й виховання, а й сам створює їх у вигляді нових технологій, методик, дидактичних і виховних систем. І навпаки, у викладача з низьким рівнем професійної (педагогічної) культури виявляється невпевненість, нестійкість власної педагогічної позиції, безсистемність, непослідовність, невміння вирішувати педагогічні проблеми.

Мета статті – розкрити педагогічну культуру юриста як одну із найважливіших складових професійної підготовки майбутнього магістра з правознавства до викладацької діяльності.

Тому психолого-педагогічна підготовка магістра з правознавства спрямована на розвиток педагогічної самосвідомості майбутнього викладача, його творчої індивідуальності, яка проявляється у способах аналізу, проектування, моделювання, реалізації і рефлексії педагогічної діяльності [6].

Педагогічна культура розуміється як: система цінностей – регуляторів педагогічної діяльності; передумова, мета, засіб, інструмент педагогічної діяльності, рівень самореалізації в ній; концентроване вираження особистості педагога [2, с. 7]. Педагогічна культура викладача має досягти найвищого рівня, показниками якого слід вважати:

- гуманістично-педагогічну позицію у ставленні до студентів, здатність

бути вихователем;

– психолого-педагогічну компетентність і розвинене педагогічне мислення;

– освіченість у сфері предмета викладання та опанування педагогічними технологіями;

– досвід творчої педагогічної діяльності, уміння обґрунтовувати власну педагогічну діяльність як систему, здатність розробити авторський освітній проект;

– культуру професійної поведінки, способу саморозвитку, уміння [2, с. 7].

Студент має сприйматись викладачем як суб'єкт навчання, їх взаємодія має будуватись на основі діалогічного підходу, що забезпечує суб'єкт-суб'єктні стосунки, які ґрунтуються на рівності позицій, повазі та довірі до студента як до свого партнера. Саме це дає змогу зрозуміти один одного і є найкращим способом взаємодії, а також допомагає задовольнити особисті потреби й інтереси всіх учасників навчально-виховного процесу. Сучасний викладач не має бути маніпулятором, тобто не має намагатися підкоряти і контролювати волю студентів (курсантів) для досягнення власної мети; він має володіти протилежним до маніпуляції потенціалом – самоактуалізацією. Цей термін ввів в науку американський психолог Маслоу [4]. Самоактуалізуючими людьми він назвав тих, які відрізнялись від інших сильною потребою в діяльності, творчості, а також відповідальністю, справедливістю тощо. За його вченням, самоактуалізація – це бажання людини стати тим, ким вона може стати, досягти вершини свого потенціалу. Маслоу розробив характеристику самоактуалізуючих людей, з якої виходить, що вони становлять “цвіт” своєї нації і є кращими її представниками, яким притаманні такі якості: ефективне сприйняття реальності, прийняття себе, інших, безпосередність, простота, сконцентрованість на проблемі, незалежність, свіжість сприйняття, вершинні переживання, суспільний інтерес, глибокі міжособистісні взаємостосунки, демократичний характер, креативність і опір окультурюванню. Завдяки цим якостям та прагненню викладач прагне бути високим професіоналом, реалізувати свій багатогранний науковий і творчий потенціал [4].

Педагогічна культура юриста – це творче освоєння теорії й методики проведення правового виховання громадян на засадах педагогічної теорії, педагогічної технології та професійного такту. Наголосимо, що майже вся професійна діяльність юриста зводиться до правового виховання, яке можна розглядати у двох аспектах – загальному і спеціальному.

Сформульоване визначення педагогічної культури юриста передбачає, що юрист повинен мати хоча б елементарні педагогічні знання, здібності та навички правовиховної роботи. Це завдання окремих видів культур (субкультур), а особливо педагогічної культури юриста, основний зміст якої

визначають структурні елементи.

Так, одним із них є спеціалізована педагогічна теорія (техніка). Педагогічна техніка – це вміння використовувати власні психофізичні дані як засіб виховного впливу. Це володіння комплексом прийомів, який допомагає педагогові глибше, яскравіше, талановитіше виявити себе і досягти успіхів у виховній роботі [3]. Розрізняється внутрішня педагогічна техніка (створення внутрішнього переживання особистості, психологічне настроювання вчителя на майбутню діяльність через вплив на розум, волю і почуття) та зовнішня педагогічна техніка (втілення внутрішнього переживання особистості вчителя у його тілесній природі – міміці, голосі, мовленні, рухах, пластиці).

Загалом юридичну педагогічну діяльність можна розглядати і як мистецтво, і як технологію. Мистецтво засноване на інтуїції, а технологія – на закономірностях науки. Фактично юридична педагогічна наука розпочинається з мистецтва, а закінчується технологією. Адже у правовому регулюванні суспільних відносин юрист використовує знання педагогічної техніки, мистецтво професії і впроваджує їх у практику. Наразі це впровадження ґрунтується на юридичній науці, на встановлених юридичних закономірностях. Тобто педагогічна технологія визначає стратегію юридичної діяльності, програму впровадження дійових заходів з метою домогтися панування права в суспільстві. В цьому випадку вона відображає будь-який юридичний процес, вказує шляхи вирішення конкретної юридичної справи [6].

Важливим складовим елементом педагогічної культури юриста є його професійний такт. За формою ця категорія нічим особливим не відрізняється від звичайної людської тактовності, ввічливості, уважності тощо. Ці загальнолюдські якості потрібні юристові, тому що він має справу переважно з людьми не досить високих моральних якостей, із зіпсованою людською психікою. Тож професійний такт юристові потрібний для спілкування не лише з колегами, друзями, знайомими, а й з усіма громадянами, які відвідують юридичну установу, навіть зі злочинцями. Адже нескінченні зауваження, докори, звинувачення, погрози, окрики неприємно впливають на відвідувачів.

Юрист не має права цілеспрямовано випробовувати терпіння людей, оскільки вони можуть його втратити. Громадяни відстоюють власну честь і гідність так, як можуть і вміють, часто у нетактовній формі. Однак нетактовність юриста викликає нетактовність у його клієнтів.

Зауважимо, що професійний такт – це спеціальне фахове вміння, за допомогою якого юрист у кожному конкретному випадку застосовує до правопорушників найефективніший засіб виховного впливу. Його можна інакше назвати педагогічним підходом до правопорушників або психологічним доглядом. Це своєрідний паспорт загальної культури юриста.

Вищеперелічені професійні якості у юриста можливо сформулювати

викладачу, який володіє високим рівнем педагогічної культури та професійної майстерності педагога. Така підготовка і передбачена навчальним кусом підготовки магістрів з правознавства, як викладачів.

Вирізняються такі основні принципи педагогічної культури викладача юриста: педагогічні здібності, евристичність, внутрішня зібраність під час вибору лінії поведінки, мовленнєвий етикет, відповідальне ставлення до правового виховання громадян, почуття міри, принциповість, поступливість; почуття гумору.

Існують різновиди педагогічних здібностей викладача-юриста. Вважаємо, що успішну практику професійної підготовки майбутніх юристів забезпечують дидактичні здібності викладача (готовність виховувати, творчо розвивати юридичне мислення, привчати студентів (курсантів) до самостійного опанування теоретичними основами правових знань), комунікативні здібності (уміння легко вступати в контакт з учнями, колегами, встановлювати з ним правильні ділові взаємовідносини), конструктивні здібності (здатність передбачати результати своєї педагогічної роботи, а також помилки і можливі негаразди, проектувати якість юридичних знань студентів (курсантів)), гностичні здібності (уміння пізнавати зміст правового явища, закономірності поведінки учнів, а також власне самопізнання), перцептивні здібності (здатність розуміти психічний стан учня, вміти фіксувати деталі його поведінки, а з виразу обличчя судити про винність у кожному конкретному випадку), інтелектуальні здібності (розуміння власного призначення, психолого-педагогічних явищ, принципів, законів природи, теорій, проблем тощо), а також деякі організаторські здібності, яких вимагає певна ситуація навчально-виховного процесу [8].

Такий принцип педагогічної культури викладача юриста, як евристичність, виявляє творчий підхід до навчально-виховного процесу, який буду спонукати сьогodнішнього студента, а завтрашнього юриста професіонала до наповнення традиційного правового впливу новими формами, які відповідають сучасному соціальному й економічному розвитку держави.

Педагогічна культура викладача-правознавця передбачає його внутрішню зібраність при виборі лінії поведінки. Адже перше враження про викладача досить часто буває остаточним. З перших хвилин зустрічі викладач активно чи пасивно піддається перевірці студентів на витримку, кмітливість, дотепність, інтелектуальність. Його постава, вираз очей, тон бесіди безпосередньо впливають на зміст висловленого та всього матеріалу, який будуть опановувати майбутні юристи в процесі професійної підготовки.

Педагогічна культура викладача-правознавця – це також належне володіння культурою професійної мови, дотримання мовленнєвого етикету. У мовленні застосовуються і несловесні елементи – міміка, жести, поведінка

тощо. Вони також виконують комунікативні функції і формують певний мовленнєвий етикет викладача-правознавця. Таким чином останній можна розглянути як поведінку викладача-правознавця загалом.

Важливим принципом педагогічної культури є почуття міри. При цьому збільшення вимогливості викладача-правознавця до учнів не обов'язково спричиниться до більшої поваги з боку останніх. Тут необхідне почуття міри, критерії якого встановити доволі важко. Почуття міри виявляється в деяких тактичних діях викладача, які дають змогу йому умовно зблизитися з студентською молоддю. Це своєрідний ігровий хід, але без цинічності. Почуття міри виявляється також в індивідуальному підході до всього навчально-виховного процесу або окремих його стадій. Не менш важливим є налагодження ділового партнерства, що дає змогу викладачеві поводитися з учнем як з рівним. Так чи інакше почуття міри досить точно характеризує ступінь педагогічної культури викладача-правознавця.

Сутність педагогічної культури викладача-правознавця реалізується через низку педагогічних функцій, які повинні бути сформовані в процесі магістерської підготовки, головні з яких:

- формування здатності педагогічної спостережливості і передбачливості;
- набуття уміння аргументації юридичних доказів, тактики й етики поведінки педагога;
- підвищення культури педагогічного діалогу;
- піднесення якості власної педагогічної майстерності;
- досягнення ефективного двостороннього процесу у вихованні;
- застереження від педагогічного свавілля;
- виховання юридичної активності населення, юридичної просвіти.

Одна із основних функцій педагогічної культури викладача-правознавця – формування здатності педагогічної спостережливості та передбачливості. Йдеться про здатність викладача відчувати якісні та кількісні зміни у поведінці студента, у конкретному педагогічному явищі. Взагалі кожний контакт із студентом викладач розпочинає зі спостереження. Це дає змогу передбачати майбутню поведінку, прогнозувати перспективу розвитку подій, робити більш обґрунтовані педагогічні висновки. Загалом з цією функцією педагогічної культури викладача пов'язане своєрідне педагогічне діагностування поведінки особи в конкретній навчально-виховній ситуації.

Викладач-правознавець, у якого сформована педагогічна культура в процесі магістерської підготовки, зможе сформувати у студента-юриста такі важливі якості та вміння, як: уміння аргументувати юридичні докази, тактики й етики допиту, пояснюється тим, що це завдання лише професійними методами не завжди вдається розв'язати, педагогічні прийоми (у тому числі й математичних методів доведення), етики юридичної діяльності, щоб довести громадянину його неправоту.

Висновком нашої наукової статті може бути те, що сформованою педагогічною культурою у викладача-правознавця в процесі магістерської підготовки є своєрідна тактика поведінки викладача з педагогічним осмисленням того, що відбувається у навчально-виховному процесі для успішного розв'язання педагогічно-правового завдання, вміння дати педагогічну оцінку, прийняти правильне педагогічне рішення. Високий рівень педагогічної культури – необхідна умова становлення юридичної та педагогічної майстерності у викладача-правознавця, досягнення якої пов'язується із передбаченням формування її у процесі магістерської підготовки.

Використана література:

1. *Губернський Л. В.* Культура, ідеологія, особистість / Л. В. Губернський, В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. – К. : Знання України, 2002. – 577 с.
2. *Кикоть В. Я.* Юридическая педагогика : учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности 021100 “Юриспруденция” / В. Я. Кикоть, А. М. Столяренко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 895 с.
3. *Лернер И. Я.* Дидактические основы методов обучения / И. Я. Лернер. – М., 1981. – 238 с.
4. *Маслоу Абрахам.* Мотивация и личность. – СПб. : Питер, 2008. – 352 с.
5. *Рижиков В. С.* Теорія і практика конструювання цільових моделей (професіограм) та процесу професійної підготовки майбутніх юристів : монографія / В. С. Рижиков. – Херсон : вид-во “Айлан”, 2010. – 280 с.
6. *Чуфаровский Ю. В.* Юридическая психология : учебное пособие / Ю. В. Чуфаровский. – М. : Право и закон, 1997. – 320 с.
7. *Яворська Г. Х.* Педагогіка для правників : навчальний посібник / Г. Х. Яворська. – К. : Знання, 2004. – 335 с.
8. *Яворская Г. Х.* Практика повышения эффективности учебно-воспитательного процесса в высшей школе : учеб.-метод. пособ. – Одесса, 1995. – 75 с.

БЕЗСМОЛЫЙ Е. Б. *Теоретические и практические аспекты формирования педагогической культуры преподавателя в процессе подготовки будущего магистра по правоведению к преподавательской деятельности.*

Педагогическая культура преподавателя-правоведа способствует эффективному учебно-воспитательному процессу подготовки будущих юристов. Педагогическая культура преподавателя-правоведа может быть сформирована в процессе магистерской подготовки. Составляющими педагогической культуры есть профессиональный такт, мастерство, гуманистическая направленность личности педагога, опытность в области предмета, умение использовать свои психолого-педагогические качества для позитивного влияния на учеников.

Ключевые слова: педагогическая культура, юрист, магистерская подготовка, преподаватель.

BEZSMOLYI JE. B. *Theoretical and practical aspects of formation of pedagogical culture of the teacher in the course of preparation of the future master from jurisprudence to teaching activity.*

The pedagogical culture of the teacher of the jurist promotes effective teaching and educational process of preparation of the future lawyers. The pedagogical culture of the teacher of the jurist can be generated in process of magister's preparations. The professional step, skill, humanitarian orientation of the person of the teacher, experience in the field of a subject, ability to use the psychopedagogical qualities for positive influence on pupils is components of pedagogical culture.

Keywords: pedagogical culture, the lawyer, master preparation, the teacher.